

Пятков Артем Максимович

студент

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Родіонова Тетяна Андріївна

кандидат економічних наук, доцент

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СТРУКТУРА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Після розпаду Радянського Союзу в банківській системі України все більшу роль почав грати приватний капітал. Станом на кінець 1995 року в країні налічувалося 230 банків, з яких тільки два були державними: Державний ощадний банк України (Ощадбанк) і Державний експортно-

імпортерний банк України (Укрексімбанк). Ощадбанк став правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України в 1991 році. Укрексімбанк був заснований урядом як банк розвитку. У завдання банку входить підтримка експортноорієнтованих та імпортозамінних галузей, стимулювання зовнішньої торгівлі, а також виконання функцій фінансового агента уряд [1].

Кількість державних банків в Україні зросла після фінансової кризи 2008–2009 років, в результаті якої 12 банків були виведені з бізнесу, а три банки націоналізовані, щоб уникнути більш негативного впливу на банківську систему. Так, у 2008–2009 роках Укргазбанк, Родовід Банк і Банк Київ стали державними.

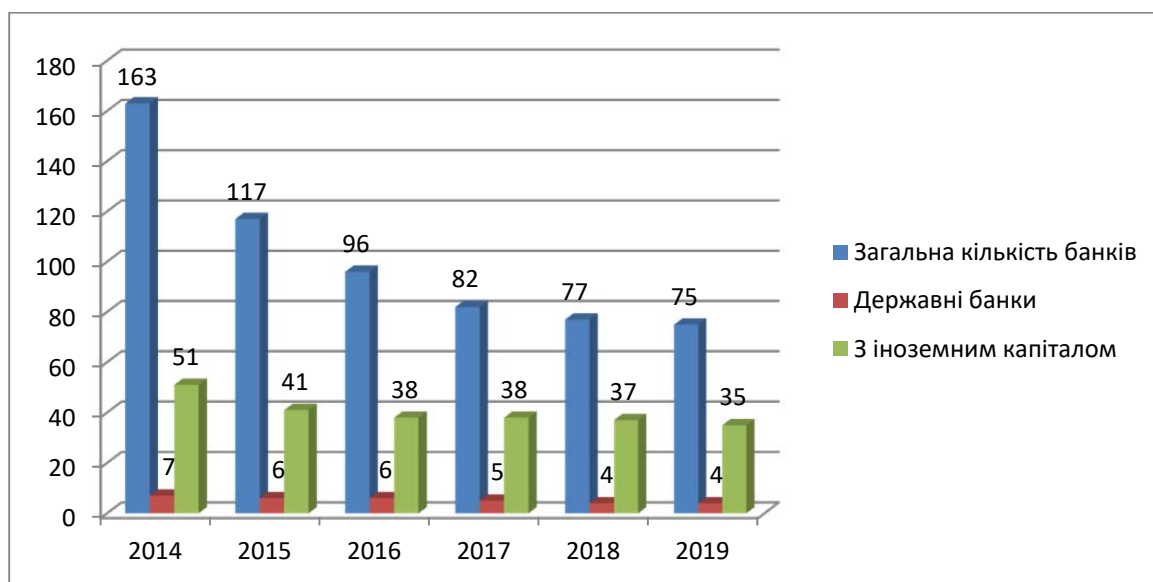

Рис. 1. Загальна кількість банків в Україні в період 2014–2019 років

Джерело: складено авторами на основі [2]

Загальна кількість банків (зокрема і державних) помітно зменшилася починаючи з 2014 року (рис. 1). Причиною послужили економічна криза, втрата активів на невідконтрольованих територіях та політика НБУ щодо посилення банківського нагляду. Найбільше скорочення відбулося в період 2014–2018, коли загальна кількість банків зменшилася майже в 2 рази (кількість державних банків також скоротилася до 4). У 2016 році державний Український банк реконструкції та розвитку, спочатку заснований «для фінансової підтримки інвестиційних проектів», був

проданий китайським інвесторам, Родовід Банк був виведений з ринку та Банк Київ був ліквідований у 2019 році.

Станом на кінець 2019 року в Україні налічувалося 75 банків (з них 4 – державних). Кількість платоспроможних банків зменшилася на два, оскільки акціонерна компанія «Вернум банк» відмовилася від ліцензії і стала фінансовою компанією, а акціонерне товариство «Укрсоцбанк» було об'єднано в акціонерне товариство «Альфа-банк» за спрощеною процедурою [5].

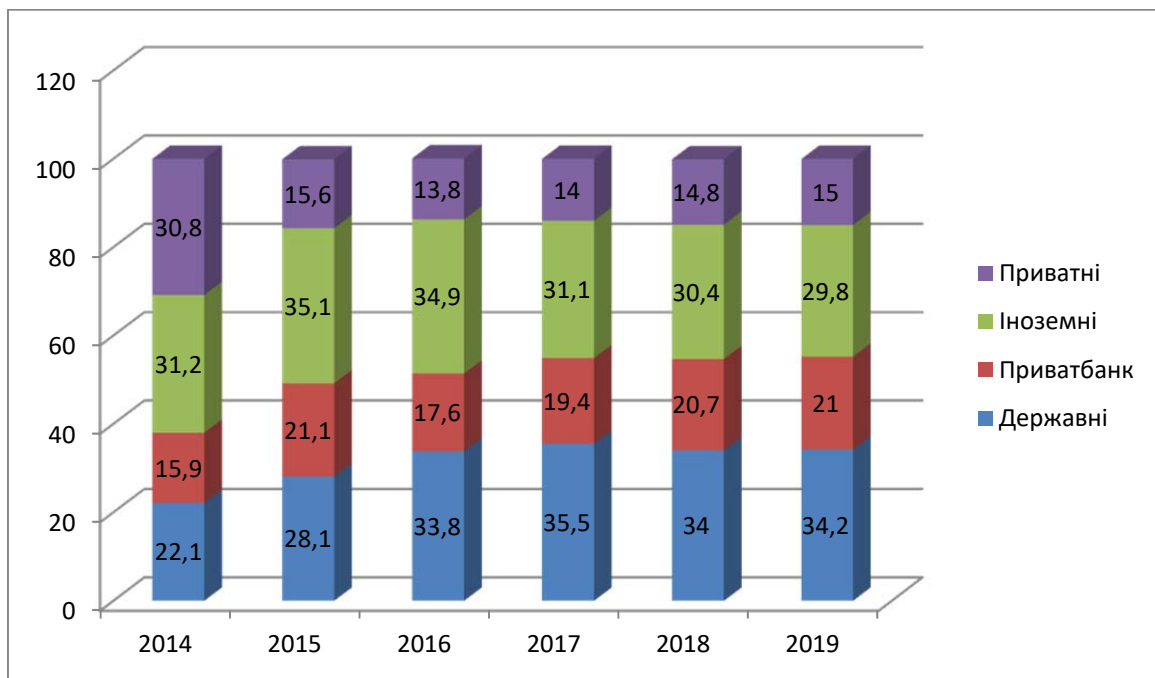

Рис. 2. Розподіл чистих активів за групами банків в період 2014–2019 років

Джерело: складено авторами на основі [4; 5]

Аналізуючи розподіл чистих активів за групами банків (рис. 2), можна зробити висновки, що найбільшу долю чистих активів у банківській системі України у 2014 році займали іноземні та приватні банки. В період 2015–2016 років тенденція змінилася: помітно скоротилися активи приватних банків (через наслідки кризи) та частка держави в загальних активах банківської системи значно збільшилася (з 22,1% у 2015 році до 51,4% у 2016 році) після націоналізації ПриватБанку. Причинами націоналізації найбільш важливого для системи банку «Приватбанку» стали невдача програми капіталізації (148 млрд грн на кінець 2016 року) та заборгованість з рефінансування боргу (14 млрд грн) банком [3]. «ПриватБанк» утримував 20% україн-

ської банківської системи до націоналізації. З цієї причини націоналізація «Приватбанку» спричинила найбільш фундаментальні структурні зміни у власності. Завдяки цим діям Національного банку України та Уряду державні банки, починаючи з 2016 року, займають значну частку в національній банківській системі.

З одного боку, державні банки мають найвищий рівень довіри інвесторів. Під час кризи державні банки відігравали позитивну роль «тихої гавані» для окремих вкладників. З іншого, найвищі кредитні ризики зосереджені саме в державних банках. Міністерство фінансів оцінює портфель неробочих активів державних банків у 403 млрд грн [7]. Рівень неефективних позик в «Ощадбанку» та «Укресімбанку» становить 64% та 65% (для порівняння – рівень неподаткових позик у приватних банках становить 43%). Частка неподатних позик у «Приватбанку» навіть вище – 83% [3].

Якщо комерційні банки вирішують цю проблему через реструктуризацію чи продаж боргів, державні банки є більш інертними. Очевидно, цей факт спричинив великі масштабні збитки для держави. Здебільшого, збитки від непостійні позики покриваються резервами, сформованими з державних інвестицій у капітал банку (фактично з витрат платників податків). Протягом 2008–2016 років «Ощадбанк» та «Укресімбанк» отримали 61,8 млрд грн як новий капітал і склали 41,3 млрд грн загальні чисті збитки [6]. Загалом, під час кризи 2008–2017 років держава витратила суму, еквівалентну 13,9% ВВП на підтримку банків (включаючи рятування «Приватбанку»).

15 квітня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв керівні принципи (Керівні принципи) щодо державних банків щодо управління їхніми непогашеними позиками. Крім усього іншого, в Керівництві встановлено довгоочікуваний порядок дисконтованого продажу державних банків з урахуванням дисконтних кредитів [7]. Мета Міністерства фінансів України – зменшення частки державних банків у загальних активах банківської системи з 55,2% до 24% до кінця 2022 року. Входження іноземних інвесторів до капіталу державних банків може також покращити діяльність банків та забезпечити значні додаткові надходження до бюджету (від 15 до 40 млрд грн), що може істотно вплинути на їх дохідну частину.

Література:

1. V. Protsenko, A. Ivantsova (2019). From Oschadbank To PrivatBank: How Ukraine Got Its State-Owned Banks And Why Wants To Sell Them. Available at: <https://voxukraine.org/en/from-oschadbank-to-privatbank-how-ukraine-got-its-state-owned-banks-and-why-wants-to-sell-them/>.
2. Minfin (2020). Number of banks in Ukraine. Available at: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/count/>.
3. Y. Tustanovskyi and etc. (2019). The Corporate Governance Reforms Of The State-Owned Banks Of Ukraine. Available at: <http://we.clmconsulting.pl/index.php/we/article/view/463>.
4. NBU (2019). Annual Report 2018. Available at: https://bank.gov.ua/files/annual_report_en_2018.pdf.
5. NBU (2020). Annual Report 2019. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2019_final-eng.pdf?v=4.
6. S. Kahkonen (2017). Competitive and Well-Governed State Banks that Serve Everyone – A Prerequisite for Stronger Growth in Ukraine. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/opinion/2017/12/14/ukraine-state-banks>.
7. NBA (2020). Ukraine unblocks NPL sales by state banks. Available at: <https://eba.com.ua/en/uryad-zaprovadyv-protseduru-prodazhu-nepratsyuyuchyh-kredytiv-derzhavnymy-bankamy/>.